

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
—
Issued daily except Sundays and holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Oredniški in upravljalni prostori: 2657 S. Lawndale av.

Office of publication: 2657 S. Lawndale av. Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XIV.

Cena lista je \$5.00.

Entered as second-class matter January 22, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 13. septembra (Sept. 13) 1921.

Subscription \$5.00 Yearly.

ŠTEV.—NUMBER 212.

Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 6, 1917, as filed at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burlison, Postmaster General.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

SOVJETI NIMAJO NAMENA VRNITI AMERISKE TOVARNE.

Lahko pa se o tem vprašanju še vrne pogajanja, pravi Krasin.

MILEJŠE MENENJE O HOO. VARNJU.

Moskva, 12. sept. — Leonid Krasin, sovjetski komisar za trgovino, je rekel v intervjuu s poročevalci Associated Pressa, da je tovarna Weatinghouse Electric Co., katere se nahaja ob Volgi, edina ameriška lastnina, ki ni bila socializirana. Izjema je bila narajena zaradi tega, ker upravitelji tovarne niso zapustili dežele ob časi komunistične revolucije, pač pa so naredili s sovjeti pogodbo, da bodo obratovali tovarno pod kontrolo delavcev.

Tovarna International Harvester kompanije je tudi ostala pod nominalno upravo prejšnjih upraviteljev, toda sovjetska vlada ne priznava ameriškega lastništva te tovarne. Tovarno Singerjeva trustra za živalne stroje je bila zasegla že prej, kar je vlada za proizvodnjo orožja in valed tega so jo sovjeti socializirali. Premoženje New York Life Insurance Co. in Narodne mestne banke je tudi danes lastnina sovjeto.

Krasin je dejal, čeprav sovjetska vlada ne priznava nobenih lastninskih pravic inozemcev, ki so jih imeli v Rusiji pred revolucijo, se lahko zgodi, da bo sovjetska vlada naredila izjemo glede zaplenjenih ameriških lastnin in na temelju tega vprašanja bo vodila politična in trgovska pogajanja.

Riga, 12. sept. — Moskovska "Izvestija" piše, da je Leonid Krasin poročal na konferenci centralnega transporta v Moskvi, da je prejel brzojavko od Herberta Hooverja iz Washingtona, da tirano 1. septembra, s ponudbo, da je Hoover pripravljen kupovati živila v Ameriki za sovjetsko vlado v Rusiji.

List dostavlja, da je ta brzojavka naredila zelo dober vtis na sovjetske kroge v Moskvi, ki so doslej smatrali Hooverja za svojega sovratnika.

London, 12. sept. — Londonski listi so danes zopet prejeli poročila o novih protirevolucionarnih gibanjih v Sovjetski Rusiji. "Daily Express" ima vest, da je bilo v Petrogradu aretiranih 400 mož baltičke flote zaradi veleizdajstva; v Moskvi je bilo aretiranih 1200 anarhistov, med katerimi je veliko dijakov. Uradnega potrdila teh vesti ni.

ALEKSANDER KRONAN 20. SEPT.

Pariz, 12. sept. — Iz diplomatskih krogov se poroča, da se bo do cerimonije kronanja kralja Aleksandra v Belgradu vršile 20. septembra.

LANDIS BO PONOVO ZASLIŠAL NEZADOVOLJNE DELAVCE.

Chicago, Ill. — Na protest unijskih delavcev, ki niso zadovoljni z razsodbo sodnika Landisa glede mezd, je Landis odgovoril, da bo ponovno zaslišal zastopnike nezadovoljnih unijs dne 21. septembra.

POMOŽNA AKCIJA V RUSIJI (Federated Press).

New York, N. Y. — Ameriška pomožna administracija je poslala v Petrograd 325,000 parov volnenih nogavic in 115,000 jarkov sušna iz zaloge zvezne armade.

DAVKA NA OSEBO JE \$1.05 VEČ KAKOR PA DENARJA NA OSEBO.

Washington, D. C. — Statističarji v zveznem zakladništvu javljajo, da je zvezni davek na osebo v lanskem letu znašal \$53.46. V tem letu je krožilo vsega denarja v Združenih državah \$5,679,134,204. Ako bi bil ta denar razdeljen med vse prebivalce, bi prišlo na vsakega komaj \$52.41, torej \$1.05 manj kot je pa plačal davka.

DELAVSKI DEPARTMENT VLADE BI RADI RAZPUSTILI.

Delavski department bi radi razdelili med trgovski department in blagostanski department.

ZAVALOVAL BO HUD POLITIČEN BOJ, KO SE SNIDE KOMGRES K ZASEDANJU.

Washington, D. C. — Ponovna prizadevanja, da se opusti delavski department in razdeli med trgovski department in blagostanski department, ko se snide kongres k ponovnemu zasedanju, povzročijo prav zanesljivo hude politične boje.

Iz zanesljivih virov se je izvedelo, da je skupna komisija za reorganizacijo vladnih departmentov priporočila to spremembo predsedniku in ravno tako se iz avtentičnih virov ve, da bo administracija priporočila, da se izvrši ta sprememba v interesu varčevanja.

Gompers, predsednik Ameriške delavske federacije, je izjavil odprto, da bo delavstvo nastopilo odprto proti temu priporočilu z vso svojo močjo. Dejale, da sta delavski in poljedelski department tista departmenta, ki bi lahko in bi morala največ slušiti ljudstvu. Sebični finančni interesi pa skušajo ta dva departmenta uničiti, da se lahko porodi in vzraze industrijalna oligarhija v Ameriki.

Ameriška delavska federacija je nastopila proti razpustu delavskega departmenta pred tremi meseci, ko je bil napravljen prvi poizkus. Takrat je bila opozicija močna in naert za razpust departmenta je bil potisnjen v kot. Ali zdi se, da sile, ki delajo za razpust delavskega departmenta, ne počivajo, ampak so pridno na delu.

Po načrtu za reorganizacijo departmentov se ceni, da se bo prihranilo na leto okoli tri sto milijonov dolarjev. Zdi se, da je moral finančni senatni odsek prejeti nekatere informacije o tem početju, ker je proti povišanju davčnih dohodkov.

Najbolj očitna je sprememba v združitvi mornariškega in vojnega departmenta. Predsednik je baje sam priporočil to združitve. Govorica se sliši, če se to izvrši, da postane Demby načelnik združenih departmentov, vojni tajnik postane zakladniški tajnik mesto Mellona, o katerem se pričakuje, da se umakne.

Delavski department se popolnoma odpravi in ustanovi se nov department za javno blagostanje. Zopet se sliši govore, da načelnik tega novega departmenta postane general Sawyer, predsednik unijskega osebni zdravnik. Ta department prevzame vojno zavarovanje, penzijski sklad, javno zdravstveno službo, veteransko biro in mogoče tudi odbor za strokovno izobrazbo.

Trgovski department si pomnoži svoje moč. Dodan mu bo transportni biro, ki bo opravljal gotove funkcije, katere zdaj vrši med državna trgovska komisija. Tržni biro, ki je zdaj podrejen poljedelkemu departmentu, se dodeli tudi temu departmentu.

Nekatere spremembe je predlagal predsednik. Walter F. Brown, predsednik skupnega reorganizacijskega komiteja, je predsednik imenoval osebo. On je takorekoč vtešil predsednikove ideje v spremembo. Herbert Hoover in senator Smoot sta pa sodelovala kot posvetovalna inženirja.

MESTO SAN ANTONIO V RAZVALINAH VSLED POPLAVE.

Do zdaj je najdenih 47 mrličev; škoda znaša deset milijonov dolarjev.

VELIKA ŠKODA V DRUGIM KRAJEM.

San Antonio, Texas. — Voda, je v soboto zjutraj zalila večji del mesta, je upadla in do nedelje večer je bilo najdenih 47 mrličev. Iskanje drugih trupel se nadaljuje, čeprav je to delo zelo težavno, kajti razvaline razpadlih hiš, izravnanih dreves in druge navlake so v mnogih krajih nagromadene dvajset čevljev visoko.

Materijalna škoda, katero je povzročil prizidajala mestu, se čeni od pet do deset milijonov dolarjev. Celi bloki hiš so pometeni in voda je odnesla celo tlak ulice.

Škoda pa ni omejena samo na San Antonio, temveč se razteza daleč okrog po deželi. Poplava je zadela stotine štirinajstih milijonov centralnega Texasa in zdaj so v nevarnosti južni deli države kamor dero narasle reke San Marcos, Little River in Big Brazos. Škoda, ki imajo farmarji na poljih, je ogromna.

Chester, Pa. — Stiriindvajset oseb je izgubilo življenje in po je teško poškodovanih pri nesreči, ki se je pripetila zadnjo soboto, ko se je podri hodnik mosta na reki Chester v tukašnjem mestu. Na hodniku je bilo več kot sto ljudi, ki so opazovali iskanje utopljenega dečka. Preiskava je dognala, da se je zlomila zarjavela železna podstavka pod veliko ko težo ljudske množice. Obdolžena je komisija za javna dela, ki ni dala popraviti mosta, dasiravno bi bila morala to storiti že davno.

PRIZNAL DVOJNI UMOR.

Chicago, Ill. — Harvey W. Church, 23-letni fant, stanujoč na 2922 Fulton St., je priznal pri policijski preiskavi, da je zadnji četrtlet umoril Bernarda J. Daughertyja in Carla Ausmusa, u službenca Paaskardove avtomobilske tvrdke, z namenom, da si pripravi avtomobil, vreden \$5400. Umorjena moža je pokopal v garaži. Church pravi, da je sam izvršil dvojni umor, toda policija mu ne verjame in ga navija, da pove imena njegovih sokrivcev.

DELEGATJE ZA RAZOROŽITVENO KONFERENCO IMENOVANI.

Washington, D. C. — Delegatje Združenih držav na razorožitveni konferenci bodo državni tajnik Charles Hughes, senator Lodge, demokratski senator Oscar Underwood in znani korporacijski odvetnik Elihu Root.

(Kje pa so zastopniki organiziranega delavstva, katere je zahteval Gompers?)

VISOKA CENA ZA BOMBAŽ.

New Orleans. — Bombažna cena je v enem dnevu skočila na 20 centov za funt. Sploh se zadnje tedne vidno opaža naraščanje cen za bombaž, ki so narasle za 177 točk, to je da sedaj stane omot \$9.00.

Ideje v spremembo. Herbert Hoover in senator Smoot sta pa sodelovala kot posvetovalna inženirja.

Administracija je za spremembo. V kongresu je pa opozicija proti tej spremembi, ki je posebej opaziti med kongresniki, ki prihajajo iz poljedelskih okrajev. S spremembami mogoče ne bodo sili v ospredje, dokler ne bodo druge točke programa administracije izvršene.

JUSTIČNI DEPARTMENT PRISILJEN, DA SO VOJNI PROFITARJI NA VARNEM.

Washington, D. C. (Federated Press). — Justični department je prisiljen, da je resnica, kar je poslal Federated Press pred enim tednom, da bodo vsi vojni profitarji nali kazni, kajti triletni zakon proti njim kmalu poteče. Justični tajnik pa ni povedal, zakaj je bil doslej tako počasi in zakaj ni prej zahteval od kongresa, da se podaljša veljavnost zakona. Vrnati vrani ...

AMERIČANI KUPILI HABSBURŠKA POSESTVA.

Lastnina nadvojvode Friderika v Avstriji, Jugoslaviji, Čehoslovakiji in drugod v rokah sindikata.

AMERIŠKA IN FRANCOŠKA VLADE BOSTA ŠTITILI LASTNINO.

Pariz, 12. sept. — Sindikat ameriških finančnikov je kupil obširna posestva habsburškega nadvojvode Friderika in njegovega sina Albrehta, ki se čenijo na 200 milijonov dolarjev vrednosti. Kupna pogodba je bila narajena zadnjo soboto. Sindikat vključuje sledeče ameriške kapitaliste: Charles A. Sabin, J. Leonard Replogie, Frank A. Munsey, Thomas J. Felder in druge. Samuel Undermyer, znani korporacijski advokat iz New Yorka, je zastopal sindikat, dočim sta advokata dr. Viljem Rosenberg z Dunaja in dr. Augel Eger iz Budapešte zastopala Habsburžane.

Posestva, ki so jih kupili Američani — kupna vsota še ni znana — so raztresena po vseh delih bivše Avstro-Ogrske — v Avstriji, Jugoslaviji, Ogrski, Čehoslovakiji — in nahajajo se tudi v Rumuniji in na Poljskem. Vključene so tekstilne tovarne in rudniki v Tekinju, mlekarne v okolici Dunaja, sladkorne čistilnice in razne druge tovarne, stanovanjske hiše in palače na Dunaju, gradovi v mnogih drugih krajih, milijon akrov gozdov in polja v raznih deželah in znani muzej Albrehtina na Dunaju, v katerem je baje milijon umetniških predmetov.

Vsa ta posestva so bila zaplenjena po novih vladah, ko je Avstro-Ogrska razpadla leta 1918. Nadvojvoda Friderik je pobegnil v Švico, kjer je kmalu začel barantati s svojimi zaplenjenimi posestvi, katere je še vedno smatral za svojo lastnino. Dosegel je, da se je v Švici organizirala nova družba, ki je imela prevzeti vse Friderikovo premoženje, izvzemši na Ogrskem. Pri tem delu je Frideriku pomagal Američan Thomas J. Felder, ki je takrat bival v Švici.

Kolikor je znano, bo ameriški sindikat zdaj nastopil proti raznim vladam v novih državah, ki si lastijo zaplenjene Friderikove gradove, gozdove, polja, tovarne itd. Sindikat se obrne na ligo narodov s pritožbo, da so dotične vlade prekršile gotove točke v njihovih pogodbah z zavezniki. Iz te afera se bodo še razvila interesantna vprašanja glede pogodbenih pravic in obilicaj.

Felder, ki je obelodani stvar, je pripomnil, da se je njegov sindikat prej obrnil na ameriško in francosko vlado, predno je sklenil kupno pogodbo z nadvojvodom Friderikom, in obe vladi sta dali zagotovila, da nimata ničesar proti kupitju. To lahko pomeni, da je sindikat pod protekcijo Francije in Združenih držav v služaji, da bi imel sitnosti z državami, ki so si prisvojile Friderikovo posestva.

Nadvojvoda Friderik je bil vrhovni poveljnik avstro-ogrskih armad z zadnji vojni in je stric španskega kralja Alfonza.

RUDARJI V W. VIRGINIJI SO PRETRPELI VELIKE KRIVICE.

Lastniki rudnikov imajo v svojih rokah vso okrajno in državno oblast in za unijske rudarje ni bilo nobenih pravic. Odlok zvezne komisije za povišanje mezde je bil enostavno pogazen. Rudarji so organizirali pohod v Mingo, ko je bilo 36 njihovih tovarišev vrženih v zapor brez kake krivde. — Poročilo zastopnika rudarjev.

Washington, D. C. (Federated Press). — Glavni vrok, da so se stavkajoči rudarji v West Virginiji oborožili in napotili v okraj Mingo, je bila nepostavna aretacija njihovih šestintridesetih tovarišev. Tako izjavlja Neil Burkinshaw, pravni zastopnik 17. distrikta Združenih rudarjev ameriških, ki se je to dni vrnil z bojišča v W. Virginiji.

Šestintrideset rudarjev je bilo vrženih v zapor iz malenkostnih razlogov, ker so na primer imeli pri sebi list "The Federated Miner", glasilo državne delavske federacije, ali pa ker so se zbirali na posvetovalnih v privatnih hišah," je rekel Burkinshaw. "Konstabljerji so jih prijeli pod pretvezo, da je v deželi obsedno stanje in da je vsako zborovanje prepovedano. Ko so drugi rudarji izvedeli o tem činu, so sklenili, da rešijo ujete rudarje iz pesti pretepačev. Rudarji šuntjo iz umora Sida Hatfielda in Chambersa, da življenje nobenega od njihkega rudarja ni več varno od kar so okrajne in državne oblasti v West Virginiji popolnoma v rokah lastnikov rudnikov.

Governor Morgan bi bil lahko preprečil vse sitnosti, če bi bil hotel. Rudarji bi ne bili nikdar začeli pohoda v Mingo, ako bi se mogli znebiti na krajevne oblasti, ampak rudarji so vedeli, kako so lastniki rudnikov odprto prelomili odlok vladne premožne komisije in državna uprava West Virginije je podprla lastnike. Med vojno je vlada poslala rudarje, da naj delajo za staro mezo in obljubila jim je, da stvar izravnava pozneje. Rudarji so ubogali, čeprav jih je tria, draginja. Končno je zvezna premožna komisija zaključila, da se rudarjem poviša meza za 27 odstotkov. V okrožju, kjer so rudarji organizirani, je bil odlok komisije takoj uveljavljen, toda v drugih krajih, kjer rudarji niso organizirani, so lastniki rudnikov dali rudarjem samo pet do osam odstotkov povišanja — medtem pa so hitro povišali vse življenjske potrebine v kompanijskih prodajalnicah, tako da tisto povišanje ni šlo nič. Rudarji so se tudi pritožili, da jih družbe sleparije pri vaganju premoža.

Rudarji so izvolili odbor, ki je imel protestirati pri operatorjih, zadnji pa so takoj odslužili z dela vse člane tega odbora. Tedaj je minila rudarje zadnja potrebnost. Zastajkali so in speleli na organizacijo, da jih naj sprejme v svoje vrste. Organizatorji so informirali rudarje, da se morajo prej vrniti na delo, predno se morejo organizirati. To je bilo storjeno, operatorji pa so zopet vrgli na cesto vse člane odbora, ki je konferoval z odboriki premparske unijs.

Rudarjev niso organizirali, "zanunji agitatorji," temveč možje, ki so tam doma. V nekaj dneh so bili vsi rudarji okraja Mingo v unijsi. Nato je prišla ofenzivna lastnikov rudnikov. Vsakega rudarja, ki je imel unijsko karto, so postavili na cesto ne samo z dela, pač pa tudi iz kompanijske hiše. Izgoni rudarjev iz stanovanj so se vršili nepostavno in na brutalni način. Baldwin-Feltzovi detektivi so razbili vrata in zmetali družine in njihova imetja na plano. V mnogih slučajih so razbili pohištvo in pokradli mnogo stvari. Rudarji so se sedli na konvenciji v Williamsonu in sestavili svoje zahteve: osemurni delavnik, pošteno tehtanje premoga in nobenih diskriminacij proti članom unijs. Vse te zahteve so rudarjem zajamčene v državnem zakonu. Ampak lastniki rudnikov niso hoteli ničesar slišati o teh zahtevah. Rudarji so se obrnili na gubernorja Morgana, da naj posreduje. Morgan je odklonil. Prosil so ga, da naj skliče izredno zasedanje legislature, katere naj reši spor. Zopet je odklonil.

Istočasno so lastniki rudnikov vršili teror s svojimi privatnimi armadami. Unijski rudarji so bili napadani in zadrževani, ki so bili ubiti. Shodi so bili razbiti, svoboda govora je postala farsa in v ustavi zajamčeno pravo mirnega zborovanja se ni upoštevalo.

Serifi in policajci so bili v službi lastnikov rudnikov in deputirali so večjo armado stavkajočim v potepuhov. Umori so bili na dnevnem redu. Pod haljo "zakona, in reda" je bil dovoljen vsak sločin, ako pa so se rudarji branili, so "prekršili zakon." Ponovno in ponovno smo apelirali na državne in zvezne oblasti za zaščito in naše ustavne pravice. Zvezna vlada je poslala preiskovalce pred enim letom, ampak lastniki rudnikov so jih popolnoma prešli in niso hoteli imeti z njimi nobenega opravka. Washington ni potem nič več storil in je bil popolnoma gluha za naše nadaljne apele.

Državna vlada je odgovorila na naš apel s tem, da je razglasila obsedno stanje in poverila izvrševanje vojnega prava privatnim strelnem, ki so bili v službi premožnih kompanij. "Bitka pri Matewanu" je znana; znan vam je umor Hatfielda in Chambersa. Ko pa so privatni biriči aretirali 36 rudarjev, ki niso kršili nobenega zakona, tedaj je priklopila potrpečljivost rudarjev do vrhune. Rudarji so vedeli, da so življenja njihovih bratov v nevarnosti in odločili so se, da jih rešijo.

Burkinshaw je zaključil: "Se nekaj moram omeniti. Časopisi poročajo, da izprti rudarji so večinoma inozemci, ki jih vodijo profesionalni agitatorji. To je debela laž. Dvomim, ako je v katerem drugem kraju Amerike toliko domačinov, katerih predniki segajo nazaj v dobo pred ameriško revolucijo, kakor je ravno v okraju Mingo. Vsi ti rudarji so čisto krveni Anglo-Sakci in njihovi voditelji so domači možje, ki so tam zrasti. Odborniki okrožja št. 17 United Mine Workers so že večkrat preprečili njihove bojne pohode in poskušali so preprečiti tudi tega. Ampak možje se niso dali pregovoriti; odločno so vstajali pri svojem sklepu, da morajo rešiti svoje tovariše, ki so bili ugrabljeni in odvlečeni v zapor brez vsake krivde. Mogoče so rudarji ravnali nespametno, toda kdo naj jim zamere, ko pa pravijo, da pravie in reda ni več v West Virginiji in da je njihova naloga, da zopet vpostavimo pravie, za katere so se bojevali in umirali njihovi očetje."

ZIMA BO ZELO MRZLA.

Milwaukee, Wis. — Tako pravi v bližini živeči Indijanci. Sklepejo se na pojave pri divjih živalih, ki so prišle že sedaj do bivači debele zimsko dlako. Čipevski Indijanci se na te pojave posebno sklicujejo in priporočajo ljudem, da si že sedaj nabavijo premog.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (taven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.55 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

Datum v objavi: 1. pr. (Aug. 31-21) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem listom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne utari list.

ZIVILA SE UNICUJEJO, LJUDJE PA STRADAJO!

Iz Nebraske prihajajo poročila, da sedaj plačujejo bušelj kuruze po 28 centov. Cena bo padla zanesljivo na 25 centov, ko pospravijo s polja letošnjo kuruzo.

Neki farmar pravi, če je bušelj kuruze po pet in dvajset centov, tona slabega mehkega premoga pa po štiri najst dolarjev, tedaj se ne izplača kuriti s premogom, ker je kuruza ceneje kurivo.

Ko prihaja ta več v javnost, vemo, da je skoraj polovica rudarjev doma, ki kopljejo premog. Iz tega sledi, da premog nima zaradi tega tako visoke cene, ker je število rudarjev tako majhno, da ga ne morejo nakopati za potrebe. Ampak tisti, ki kontrolirajo kopanje premoga, to so kapitalisti, da se nakopi več premoga, ker se boje, če bi bilo veliko premoga nakopanega, bi padle cene. In tako prihaja malo premoga na trg, da cene ostanejo visoke, farmarji bodo pa kurili peči s kuruzo živežem, ki bi lahko služil za prehranitev lačnih ljudi. Ali ni to narobe svet?

Spomladi so nam pripovedovali, da je velika lakota na Kitajskem. Za tem je sledil opis bede lačnega ljudstva v Avstriji, za tem na Poljskem in zadnje čase je treba pomagati Rusiji, ker je suša tam uničila pridelek na polju. Ali ne bi bilo pametneje, da vlada pokupi kuruzo od farmarjev in jo pošteno plača, da bodo farmarji lahko kupili premog, kuruza se pa pošlje tje, kjer so sestradani ljudje, da jo ne bodo farmarji palili v svojih pečeh, ker nimajo denarja za premog? Seveda bi bilo pametno, ali dandanes je vrag, da se ravno tisto ne zgodi, kar je pametno, ampak vrhimo to, kar je neumno, ker tako zahtevajo privatni bizniški interesi.

Če bi vlada res pričela kupovati kuruzo in jo plačevati po boljši ceni, kot jo ponujajo privatni bizniški interesi, da tako pomaga na eni strani farmarjem, na drugi pa sestradanim ljudem, bi ves biznis — od zadnjega borznega mešetarja pa gori do najbolj bogatega finančnega kralja, zakričal: "To je socializem, mi pa nočemo socializma!"

Tako zagovarjajo bizniški interesi zločin, ki ga izvršujejo nad človeštvom, čeprav taka akcija ni najmanj socialistična, kot smo jo navedli tukaj, ampak je samo pametna, ker pokazuje, da se lahko v današnje gospodarsko anarhijo prinese tudi malo reda, ako se ima železno voljo napraviti red.

Bizniški interesi se marajo reda v gospodarstvu, kajti vsak red v gospodarstvu omejuje kolikor toliko opleenjanje ljudstva po privatnih bizniških interesih. Privatni bizniški interesi hočejo imeti proste roke pri opleenjenju ljudstva in zaradi tega ozmerjajo vsakega, ki jim omejuje to opleenjanje s socializmom, radikalcem ali pa boljševikom. In če bo ljudstvo hotelo imeti red v gospodarstvu, tedaj bo primorano voliti ravno tiste v zakonodajne zbornice in javne urade, ki jih privatni bizniški interesi zmerjajo s socialisti, radikali ali boljševiki. Druge pomoči ni proti zločinu, ki ga izvršujejo privatni bizniški interesi na človeštvu v svojem lastnem interesu.

KAKO SE DAJO LJUDJE SPELJATI NA LED.

Nekaj tednov je že minilo, ko je velebizniško časopisje poročalo, da ladije izginjajo na misteriozen način.

Ladije izginjajo na misteriozen način. — Izginile so na tucete. — Bile so potopljene, ne da bi zapustile sled za sabo. — S takimi in enakimi napisi so šmokavzarski uredniki begali ameriško ljudstvo. Pod napisom se je vrstila lepo nanizana povest, kako je ta ali ona ladija izginila brez sledi. Konec konca takih povesti je pa bil, da to delo uganjanja — hu — boljševiki ali pa morski roparji.

V Washingtonu so se smejali takim otročarijam. Tudi Prosveta je opozorila čitatelje, da so se povesti o izginolih ladijah, boljševiškim brodom in roparskih ladijah rodile v glavi človeka, ki ima precej zmedeno domišljijo.

Povesti o izginolih ladijah le niso utihnile, končno je pa le prišla katastrofa.

Vse povesti si je izmislil pomožni nadčuvaj na svetilniku, ki se je tam dolgočasil!

Kljub temu pa ni nobenega šmokavzarja sram, ki je vse te povesti ponujal v velebizniškem časopisju ljudstvu kot golo in čisto resnico.

DOPISI.

Bridgeport, Conn., 29. avgusta 1921. — Vstajenje Jugoslavije k novemu, samostojnemu življenju je rodilo našemu narodu ne samo ureditve dolgotrajnih želj in nad, ampak tudi dolgo vrsto težkih in velike odgovornosti polnih nalog, kojih ugodna rešitev zavisi ne samo od postavne oblasti v državi, marveč — in pred vsem — od volje in sodelovanja celoga naroda.

Prva narodnostna naloga te vrste je brezdvomno vzgoja mladine. Kdor je bil med vojno in po vojni doma, v starem kraju, ta ve, kaj nam je napravila vojna. Kaj je napravil streliški jarek iz naših dobrih fantov, kaj pa tudi z vojaštvom nagačeno zaledje iz našega ženstva. — Brez dvoma je to najžalostnejše življensko poglavlje našega naroda.

Najhuje pa smo bili vdarjeni po vojni v naši mladini. Sole zaprte, oče, brat na vojni, mati za krušnimi nakaznicami, otroci na ulici, okoli vojaštva, po skladiščih, v velikem številu pa tudi še na bolj opolnih potih. — Sad te "samovzgoje" je bilo vseobče posirovljenje čustev, naravne plemenitosti, govorjenja, obnašanja in dejanja, prekinjevanje v vseh mogočih jezikih, postopajstvo, vlačuganje, veriženje, tatinstvo itd. ...

Gorje narodu, ko bi ta mladina takole ostala in dorasla. — Tu je trebalo nujne od pomoči. A kako? Mlada država se je zvijala v porodnih bolečinah. — Tu je moral na delo celokupen narod, s privatno in javno.

Pa smo ustanovili še leta 1919 "Društvo za mladinske domove." Šola stori lahko mnogo, a vsega ne more. Je pa tudi vedno preveč neilicna in premalo vzgojvalnica. Društvo za mladinske domove si je torej zastavilo nalogo, da ustanovi po vseh večjih, posebno še po industrijskih krajih, kjer je mladina bolj zapuščenca, propadla in podivjana eden po večjih mestih tudi več mladinskih domov, t. j. zavetišč, kjer se zbira mladina po šoli in po delu k poštenim zabavam in obenem k primerni izobrazbi in vzgoji. V ta namen je v vsakem domu obširno igrišče na prostem, mal gledališki oder, lokali za učilnico, obednico, razna mladinska društva: tamburaše, pevce, telovadce, za knjižnico, čitalnico itd. ...

Revnostim smo delili — posebno dokler je trajala ameriška pomoč — tudi obed zastoj. Zvečer se otroci vrnejo domov, sirote ostanejo tudi čez noč. Vodstvo domov imajo samo prvotne vzgojiteljske moči.

Prvi tak dom je ustanovilo društvo na Kodeljevem v Ljubljani kar v bivših vojaških barakah s 400 dečki, drugega — tudi s 400 dečki — vzdržujejo salesijanci na Rakovniku v Ljubljani, tretjega so si ustanovili Celjani. — Iz nešteti drugih krajev pa še prosijo zanje. Kako rad bi jim društvo ustreglo, ker ve, kako nujno je, da rešimo vsaj o dvajseti uri, kar se še rešiti da.

A kje naj vzamemo sredstev — pri tej dragini, ko morajo zidati kaj novega samo še 10 kratni milijonarji, pri obubošanju ravno tistih slojev, ki so bili v drugih časih hrbtniki vseh privatnih dobrodelnih naprav? Vlade podpore so znornost sila picle, privatna dobrodelnost pa itak neprestano izmogočena za tisoč drugih namenov, — a naše potrebe pa rastejo z vsakim dnem. — In vendar — mi ne smemo odnehati — tisoči in tisoči naše mladine obupno kličejo po naši pomoči.

Ni nam preostajalo drugega kot svojega ustanovitelja in pravega tajnika je društvo poslalo mene v Ameriko, da med sorojaki, Slovenci in Hrvati, nabiram članov za društvo, posebno pa še dobroteljnih darov, s katerimi bi moglo društvo ne samo vzdrževati že obstoječe Mladinske domove, marveč ustanoviti še novih po vsej Sloveniji in Hrvatski, kjer bo potreba.

Odkrito priznam: prišel sem z nekakim strahom. Čeprav je namen naš vse plemeniti in nujen, je mola naloga sila težka. Tudi uvidevam, da sem prišel nekoliko pozno, — a upam, da vseeno ne prepozno. Položaj ameriških sorojakov je vseeno še rajši proti razmeram v stari domovini. Seve: sva zmornost sila malo. Zato se v prvi vrsti obračam na časopisje kot najizrazitejše predstavništvo celoga naroda, za mlajnost moj akciji in za pomoč. Naše društvo je strogo nestranksko in je podpirajo v stari domovini predstavniki vseh strank; zato se i jaz obračam na vse jugoslovansko - ameriško časopisje: vsi imamo iste dolžnosti do svojega naroda.

Izrečno še prošim slavno društvo, da bi blagovolilo 1. objaviti prošnjo in apel v prilogi moji akciji. 2. Objaviti kratke dopise o namenu in delovanju našega društva. 3. Privrediti zbirko med narodniki in objavljati izkaze vposlanih darov. Večkrat ste že nabirali za staro domovino, za najrazličnejše namene; danes pa vas prosim nujne pomoči — uboga deca, ki si gotovo ni sama kriva svoje nesreče in bede. Jaz sam bom še prepotoval vse večje slovenske naselbine in bom povsod na razpolago s predavanji in podobno agitacijo. Gre za velikopotežno agitacijo, brez katere grozi popolna propast enemu zrodu našega naroda. Vse zbirke bomo objavili v časopisju; o uporabi nabranih stvari in darov pa bo društvo samo natančno in vestno poročalo leto za leto v svojih letnih poročilih in časopisju. Od ameriških sorojakov zavisi danes moralna usoda naše naselbine, — pa i naroda samega. Zato moja nujna prošnja da me Vaš cenjeni list podpre po svoji moči. — Hvalečnost tisočev otrok, ki jih boste rešili propasti in vrnili poštenosti. Vam bo gospodje najlepše plačilo. Uljudno prošim takojšnjo odgovora, da se vem ravnati v nadaljni svoji akciji. Priporočajoč se za kar največje vašo naklonjenost bilježim z rodoljubnimi pozdravi. — Dr. Brečko Zamjen, tajnik Društva za mladinske domove.

pisje kot najizrazitejše predstavništvo celoga naroda, za mlajnost moj akciji in za pomoč. Naše društvo je strogo nestranksko in je podpirajo v stari domovini predstavniki vseh strank; zato se i jaz obračam na vse jugoslovansko - ameriško časopisje: vsi imamo iste dolžnosti do svojega naroda.

Izrečno še prošim slavno društvo, da bi blagovolilo 1. objaviti prošnjo in apel v prilogi moji akciji. 2. Objaviti kratke dopise o namenu in delovanju našega društva.

3. Privrediti zbirko med narodniki in objavljati izkaze vposlanih darov. Večkrat ste že nabirali za staro domovino, za najrazličnejše namene; danes pa vas prosim nujne pomoči — uboga deca, ki si gotovo ni sama kriva svoje nesreče in bede.

Jaz sam bom še prepotoval vse večje slovenske naselbine in bom povsod na razpolago s predavanji in podobno agitacijo. Gre za velikopotežno agitacijo, brez katere grozi popolna propast enemu zrodu našega naroda. Vse zbirke bomo objavili v časopisju; o uporabi nabranih stvari in darov pa bo društvo samo natančno in vestno poročalo leto za leto v svojih letnih poročilih in časopisju.

Od ameriških sorojakov zavisi danes moralna usoda naše naselbine, — pa i naroda samega. Zato moja nujna prošnja da me Vaš cenjeni list podpre po svoji moči. — Hvalečnost tisočev otrok, ki jih boste rešili propasti in vrnili poštenosti. Vam bo gospodje najlepše plačilo. Uljudno prošim takojšnjo odgovora, da se vem ravnati v nadaljni svoji akciji. Priporočajoč se za kar največje vašo naklonjenost bilježim z rodoljubnimi pozdravi.

— Dr. Brečko Zamjen, tajnik Društva za mladinske domove.

Milwaukee, Wis. — Blizamo se jeseni, ko nam ne bo več mogoče napravljati izletov k raznim jezerom in rekam, pri katerih smo imeli marsikatero zabavno uro. Polagoma se blizajo hladnejši in dolgi večeri.

Prvi znaki prihajajoče jeseni je porumenelo že tu pa tam odpadajoče listje, megleno ozračje in posamezni nalivi dežja. To nam povzroča neko otožnost in spominjati se homo na pretekle lepe solnne dneve poletja. Narava se pripravlja na zimski počitek, da si nabere moči za novo življenje, s katerim se bo obudila prihodnja pomlad. Človek, otožen željno pričakuje tega novega vstajenja narave.

Med tem pričakovanjem je človeku neobhodno potrebna duševna hrana in razvedrilo, je neprekinljive vrednosti za otopeno dušo. Toda sedanji sistem ne nudi revnemu sloju duševnega razvedrila, kakoršnjega je potreben in do njega upravičen. Sami nase smo navezani in sami si moramo preskrbeti duševne hrane. V ta namen smo organizirali v različnih kulturnih organizacijah, ki imajo kicer teško pot in velike ovire, da kljub temu napredujemo. Res je, da bi se lahko mnogoktera ovira odstranila, ako bi imeli za seboj vsaj večino zavednega naroda, ki bi znal ceniti trud kulturnih društev. Upamo, da bo v bodoče v tem oziru toliko bolje.

V naši naselbini bomo imeli to jesen več dramatičnih predstav in nastopov s petjem in posebno važna se mi zdi prireditve Soc. pevskega zbora "Naprej" dne 6. novembra v S. S. Turnu hallu. Rokajom je znano, da sknša Soc. pevski zbor "Naprej" po vsej možnosti ustreči občinstvu, kolikor je možnost v današnjih razmerah. Da je uspeh pri prireditvah dober, ni samo potreba, da se pevec nauče posem in diletantje svojih vlog, ampak potrebno je tudi sodelovanje občinstva. Posebno med izvajanjem točk ki so na programu in med igranjem bo občinstvo mirno in stariši naj imajo paznjo nad otroki. Celoten program te veselice bo priobčen kasneje, omenim naj le nekaj. Poleg nastopov pevskega zbora bodo deklamacije in granje na glasovir. Igrala bo gd. Alice Artach iz Waukegana, Ill. Zvečer se vprizori igra "Nebesa na zemlji. Rokaji iz Milwaukeeja bodo imeli priliko videti igranje iz Waukegana ker to igro bo igral iz prijaznosti dramatični odsek Slov. narodne čitalnice v Waukeganu. — Igra je tridejanka in polna humorja.

Pred časom se je pričelo z delovanjem Slov. narodnega doma. Stvar je še v začetku svojega razvoja in uspeh je odvisen od rojakov samih. Tudi Soc. pevski zbor stori svojo dolžnost in namenil je polovico čistega dobička na omenjeni veselici za Slov. narodni dom. — Že iz tega razloga se prosi cenj. društva, da ne prirejajo veselice na ta dan, ter v toliko večjem številu posetijo našo veselico. — Albert Hrast.

Omstead Falls, O. — Kakor se vidi, imajo ljudje mnogo časa za čitanje, posebno farmarji v oddaljenih pokrajinah, ki so letos zelo prizadeti vsled prevelikega padeča cen njihovim produktom. Jaz se ne morem preveč pritoževati, ker kot farmar v bližini večjega mesta lahko precej dobro prodam izdelke, kakor jajca, maslo, perutnino in drugo. V zapadni strani Clevelanda so bili premožni ljudje in tem še precej dobro prodajamo. Zemlja na tej strani je valed tega tudi precej draga a bolje jo je kupiti malo in to dobro, letokajna suša tudi nam ni prizanesla a kljub temu smo nekaj pridelali.

Bival sem več let v Wisconsinu, kjer je velik železčok, alko se primerja tamkajšnje farme k o. hickmii. Tam nismo imeli drugega sadja, kakor jabolka a še to ne vsako leto. Tu je v tem oziru jako dobro. Imamo obilo različnega sadja, jabolka, hrušk, grozdje in vse to dobro uspeva. Zasadil sem prvo leto, ko sem se tu nastanil nad 200 trt, ki prav do bro rodijo.

Naselbina je oddaljena 11 milj od Clevelanda, to je West parka, kjer bivaajo Slovenci. Mimo vozi polnična karna in večidel je že ves svet razdeljen v bloke, za gradnjo. Starejši naseljeniki imajo velike sadne vrtove, in lepe cvetličnjake, katere je lepo opazovati, ako se človek vozi s polnično železnico.

Treba bi bilo, da bi se Slovenci malo bolj pobrigali za naseljevanje po takih prijaznih krajih. Drugi narodi streme za tem, da se kolikor mogoče izognejo mestnemu vrvenju in se naseljujejo na male kmetije, kjer imajo udobno življenje. — Ni teško priti do takega doma in treba je imeti samo nekoliko dobre volje, pa se vse doseže. Ne sme se odlašati na drugo leto, da bodo boljše razmere.

Na tak način je kupil malo farmo rojak John Zulich iz Clevelanda, kjer si bo delal na spomlad novo hišo. Želim, da bi se le kmalu sem naselil.

Veseli me, da sem pred pragram Clevelanda, da bom imel priliko poslušati in prisostvovati sejam konvenciji. Bil sem tudi v Milwaukeeju navzoč na konvenciji in pravo veselje sem dobil do takih sej. Upam, da bo konvencija pravično delala za združenje. — Frank Hovevar.

O smrti nekdanjega avstrijskega prestolonaslednika Rudolfa.

Izšla je v Berlinu knjiga: "Oesterreichs Untergang." Napisal jo je grof Gopčević. V tej knjigi podaje tudi nove podatke o dramu, ki se je odigrala pred 31. leti v Mayerlingu. Tozadevne vesti je dobil omenjeni pisatelj o tedanjega srbskega poslanika P. tronjeviča, kateremu je bil pridružen v času te senzacionalne drame kot uradni poslatnik.

Prestolonaslednik Rudolf se je zaljubil v baroneso Večero. Ta je bila tedaj že zaročena z v šporskih krogih poznanim Baltazziem. Razmerje med Rudolfom in Večero je postalo intimno. Ko je bila baronesa noseča, je silila v prestolonaslednika, da se loči od svoje žene Stefanije in se poroči z njo. Rudolf je pristal na ta predlog in govoril tozadevno s svojim očedom. Lahko si predstavljate osupnjenost cesarja Franca Jozefa, ki je bil v takih zadevah zelo starokopitnih nazorov. Svojem bratu Heinrichu, ki se je leta 1868. oženil z igralko Hofmannovo, ni radi tega več let dovolil priti na dvor. Tudi v tem slučaju je prišlo do strahotnih scen med očedom in sinom. Rudolf pa je nakratko izjavil, da ne more in noče več skupaj živeti s svojo sedanjo ženo Stefanijo. Rudolf se je že preje obrnil radi tega na papeža v Rim, da se mu dovoli zakonska ločitev od Stefanije in sklenitev novega zakona s

Večero. Vedel je, da mu papež ne bo delal tozadevno nikakih stitnosti, ker pri papežu in rimski kuriji se da za denar vse doseči. Končno je Rudolf še povedal svojemu očetu, da mu ni prav nič mar za cesarsko kromo, da mu je dosti ljubše srečno zakonsko življenje ter da se radi tega prav rad odpove prestolu. Cesar je bil v silni zadregi in obupu radi tega. Obrnil se je tudi on na papeža, proseč ga, da Rudolfu ne dovoli ločitve in novega zakona. Papež je stopil na cesarjevo stran in prejel za to seveda bogato nagrado. Ko je prestolonaslednik spoznal, da je šel njegov npradi nave ženitve po vodi, se je dal momentarno prigrizniti ter je obljubil, da bo popolnoma prekinil vse stike z Večero. Zavezal se je v to s častno besedo. Toda ljubezen je bila močnejša kot pa častna beseda. Rudolf se je zapet shajal s svojo ljubico. Znani ko. čijaž Brattfisch, ki sta se s prestolonaslednikom tikala, je bil tozadevno njegov zaupnik. Cesar je zvedel za te zopetne sestanke in je bil grozno ogorčen. Rudolf se je bal, da bo cesar ukrenil nekaj neljubega proti njegovi ljubici. Zato se je sestel z njo v skritem kraju Mayerlingu. Tu je hotel pri orgijah pozabiti na svoje skrbi.

Pri teh orgijah je bil navzoč tudi vojvoda Filip Koburski, nemoralni mož, še nemoralnejše belgijske princežne Luize, sestre Rudolfove žene, in če se ne motim tudi grof Hovos. Brattfisch je čakal s kočijo zunaj. Naenkrat je vdril v lokal, pahnivši sluge do sebe, zaročene baroneso Večero Baltazzi. Rudolf je razumel situacijo, čutil je, da se blizu maščevanje in je hotel nasprotnika prehiteti, potegnil je samokres in ustrelil nanj. V razburjenosti pa je ustrelil svojo ljubico, ki mu je ravno pred tem nenavadnim dogodkom sedela na kolenih. Baltazzi pa je v tem trenutku zgrabil za polno steklenico sekta in udaril Rudolfa s tako močjo po glavi, da mu je razbil črepinjo. Baltazzija so pustili, da je zbežal v Anglijo, ker se radi javnega škandala niso upali postaviti ga pred sodišče. Baroneso Večero so pokopali kar v Mayerlingu. Da bi ta škandal prikrili, so si izmislili bajko o samomoru.

Grof Gopčević pristavlja: Nima vzroka, da bi dvomil o resničnosti teh podatkov, kakor mi jih je naslikal tedanji srbski poslanik pri dunajskem dvoru. Resničnost tega potrjuje tudi izpoved mojega domačega zdravnika o mrtvaškem ogledu prestolonaslednikovega trupla. Na temelju tega zvedenjskega mnenja je bil tu vsak samomor izključen. Rudolfova glava je bila tako razbita, da se bilo na prvi pogled jasno, da se kaj takega ni moglo izvršiti potom strela, ampak samo z močnim udarcem s polno steklenico.

Tako piše Gopčević. Mi pa pri našamo to sliko iz njegove knjige kot zgovorni dokaz moralnosti in poštenosti, ki vlada v aristokratskih krogih in na slavnih cesarskih dvorih.

Draginja v Vatikanu.

Nek dunajski delavski list poroča iz Rima o visoki tarifi, ki jo je postavil papež za podeljevanje naslovov. Poročali smo že enkrat o tej tarifi, toda dvignila se je tako, da jo je treba znova obznaniti, da tudi sveta stolica živi v zadregah in morala je pričeti naravnost verigati s častnimi naslovi, da lahko izhaja. Te dni je Vatikan izdal najnovejšo tarifo, ki izkazuje precej občutne doklade prejažji. Tako sedaj stane ime barona 5400 lir, če se naslov nanaša samo na eno osebo in dvakrat toliko stane, ako kdo želi, da ta naslov preide tudi na njegovo družino. Tudi pri visjih naslovih stane, ako preide naslov na družino, še enkrat toliko, kakor samo za eno osebo. Če kdo hoče pridati svojemu imenu tudi repek princ, tedaj mora plačati samo 21.600 lir. Vojvoda stane 19.500 in grof 12.900 lir. Po teh cenah bi vseno prišel ameriški kralj bogataš po sedanji valutni prav poceni do papeževih plave krvi. Za blagor Vatikana se tudi v današnjem demokratičnem času ni zmanjšalo povpraševanje po plemiških naslovih, ker marsikateri bogataš si sedaj lahko okraši svoja prsa s križci.

Delavec brez delavskega časopisa je kakor vojak brez puške. Narodni svet in kmetije svoje glasilo "Prosveta."

UDOVICA.

POVEST IZ 18. STOLETJA.

Napisal I. R. Tomić. Poslovenil Stefan Kuva.

(Dalje.)

Tako tišpniivi se pri slovesu vicebana, je baronica hitro vstala ter stekla iz sobe, ne pogledavši več vicebana, ki jo je brez vsake besede spremljal do vrat ter jih zaprl za njo.

"Vračja ženaka!" je zamrmal za tem in šel k mizi ter nadaljeval prekinjeno delo.

VI.

Z veseljem srečal je bil pohitel Damjančič na vicebanov poziv v Zagreb. Radoval se je, da zopet pripaše viteško sabljo ter zahaja bojnega konja, da bo nekaj časa živel v bojnem metehu, ki mu je bil nad vse ljub. Razven tega je tudi dobil pismo od Gite, da pride ona s svojo deo isti dan v Zagreb, kakor on, ker se boji upora med svojimi kmeti, ki so tudi v Zagorju prišli čudno vesti napram svojim graščakom.

To njegovo veselje mu je pokvaril vicebanov vasprijem. Njegov stric da drži z upornimi kmeti! Plemić s kmeti proti plemićem, proti viteškim svojim bratom po krvi in po pravu! To je v resnici žalovalno, a obenem tudi sramotno! Čeprav ni on ničesar temu kriv, čeprav ne more biti odgovoren za delo svojega strica, ga bodo vendar vsaj prezirljivo gledali, morda še celo zasramovali. On bo podoben beli vrani v plemićki vojski, ki ne spada v tako jato.

In če Bog hotel tako, pa naj bo! Potrpeljivo izpije to grenko čašo sramote in ponižanja; trpel bo in nikakor se ne bo pritoževal. A kadar pride do boja, kadar bo vihtel v svoji desnici sabljo, takrat ga naj vidi viceban in drugi plemići, kako se bori Kristof Damjančič in kako pere s krvjo upornikov stricev madež s rodbinskega imena!

S takimi mislimi v glavi je odšel Kristof od vicebana do Magdličeve hiše, kjer je upal dobiti Gito. Ni se prevaril. Že je bila prišla s svojo deo, pripeljavši seboj iz Končine, kar je bilo vrednega. Tudi v Zagorju so slišali, da se uporniki napravljajo v zagorsko stran, kjer je gnezdo plemićev in kjer so kmetje komaj čakali, da jih obličejo uporni bratje. Kmečki vojniki okoli Blagaja so trotili novice v Zagorje, da tudi pri njih napoči dan, ko bodo voščili plemeniti gospodi "Dobro jutro!"

Graščine, ki so bile priče Gubčevi ustaji, so se zelo prestrašile teh glasov in pričeli so se graščanski soliti v Varaždin in v Zagreb, da si rešijo življenje in nekaj premoženja.

Gita je vse izročila zvestemu španu ter odšla v Zagreb, odkoder se ni nameravala vrniti, predno stanovi ne napravijo reda v deželi.

Bila je zelo iznenadena, a ob enem tudi razveseljena, ko je naenkrat zagledala pred seboj Damjančiča, ki je natihem stopil v Gito soho, kjer je ona s deo in slugami ravno urejevala stvari, ki so jih pripeljali s posestva.

"Ah, vi tu, Kristof!" je zaklicala udovica, veselo. "Tega se nisem nadejala." S temi besedami je podala Damjančiču roko, ki jo je poljubil in ga je na to odvela v drugo sobo. Svojima hčerkami, ki sta radovedno gledali prišleca, je naložila, da naj le delata naprej.

"Sedite tu poleg mene, dragi Kristof!" je govorila Gita s glasom, polnim simpatije, svojemu izvoljenemu, ki je bil nekoliko smeden. "Ne morem vam povedati, kako ste me razveselili a svojim hitrim prihodom. Ali ste dobili moje pismo? Kaj ne?"

"Da, milostljiva!"

"Ah, ne imenujte me tako," je rekla tiho z nasmehom udovica. "Kličite me po imenu, kakor tudi jaz vas... Seveda, samo med štirimi očmi!"

"Ah, vi ste preveč milostljivi!" je rekel Damjančič, poljubivši roko udovice, ki je pridržala njegovo.

"Koliko časa ostanete v Zagrebu?" je vprašala Gita, kateri se je pokazala na obrazu udovice, kakor tudi na Kristofovem, gotovo zato, ker sta se privikar držala za roke, kakor dve bitji, ki se ljubita.

"Vi še ne veste, Gita, da grem z vojsko nad kmete!" je rekel Damjančič.

"Ali je možno? ... Ali mora to biti?" je vprašala prebledela Gita.

"Moram, dobil sem poziv od vicebana!" je odgovoril Kristof. "A zakaj vprašujete to Gita?"

"Moj Bog! ... Bojim se, da se vam kaj ne pripeti," je rekla žena iskreno, ker je občutila v tem hipu, kako jej je neizrečeno ljubo življenje moža, kateremu je obljubila svojo roko.

"Moja čast mi nalaga, da grem z vicebanom," je rekel Damjančič mrko. "Ne smem vam zamolčati, kar se je dogodilo."

"Kaj? ... Povejte hitro!" je silila Gita vznemirjeno.

"Moje strice v Preseki so obdolžili, da je v zvezi z upornimi kmeti."

"Kriš božji!" je lomila Gita roki.

"Kaj ne... to je žalostno, strašno?" je povzel Damjančič. "Ta sramota, ta madež na našem rodbinskem imenu! ... Vi vidite, da moram, čeprav bi vedel, da zgubim glavo, iti z vojsko, da pokažem da stricnik ni ono, kar je stric..."

"Pa kdo sme to reči?" se je razjezila Gita...

Kdo se vas drzne dolžiti krivde radi vašega strica?"

"Baronica me je malo preje odpustila iz službe, gotovo največ radi strica," je govoril Kristof potrpe. Bojim se, da se me bodo tudi drugi ljudje raditega izogibali, morila moji najboljši prijatelji... Hudo je to, Gita, zelo hudo!"

"Ni se treba razburjati radi tega," mu je govorila Gita ljubeznjivo, gledajoč mu v oči, modre oči. "Naj vas zaničuje ves svet, jaz vas ne bom... nikoli! Ti si častit, spoštovan mož, Kristof, vedno bom zvesto stala na tvoji strani!"

"Oh, hvala ti, stokratna hvala, mila, oboževana Gita!" je vskliknil Damjančič ves blažen in razpel roki, v katere je klonila Gita vsa zradoščena, prisionivši svojo glavo na njegov obraz.

"Čuvaj se, da ne padeš!" ga je prosila Gita.

"Ali mi obljubiš?"

"Da... saj ni nevarnosti... Kmetje so..."

"Pa vendar, vendar! ... Slušaj je slep... Bodi zato previden. Ne vem, kaj bi počela od bolesti, če bi..."

"Ah, ne govori o tem! jo je prekinil Kristof, začelši tudi sam tikati Gito.

"Kedaj odidete?" je vprašala ona, kakor bi se nečesa domislila.

"Še ni znano... jutri zvečer, ali pojutrišnjem jutraj," je odgovoril Kristof. "Kmetje se že, kakor govore, bližajo Božjakovini."

"Oglasi se pri meni, predno odidete!"

"Da, Gita!"

Potolažen in srečen se je poslovil Damjančič s Gito. Bil je ves opojen ljubezni te lepe ženske. Kako je dober, kako plemenit! To bo raj, si je mislil pri sebi. "Ako vas ves svet zaničuje, jaz vas ne bom!" Te besede so mu še dolgo zvenele po ušesih ter mu blažile srce. Samo da se srečno in čim prej konča izlet na upornike, potem še kak mesec in bo na vrhuncu svoje sreče in svojih želja.

Najlepši pogledi v bodočnost so se odpirali zaročencu lepe in bogate vdove.

Drugi dan opoldne so bile že vse plemićke čete v Zagrebu. Svobodno mesto je bilo polno nenavadne vojske, ki se že dolgo časa ni abrala v tak namen. Vojski so bili pijani želje, da se čim prej udarijo s kmeti ter jih pobijejo, ker so se dvignili zoper svojo gospodo.

Stanovska vojska se je utaborila na zagrebaški ravnini pod Illico. Bila je pripravljena za vsak hip. Viceban je ta dan večkrat prihajal k četam, pregledal jih ter dajal zapovedi, opominjajoč kapetane, ki jih je takoj imenoval, da naj drže red v vojski.

Meščani so ves dan obiskovali plemićko vojsko in jo gostili z izvrstno jedjo in pijačo. Imeli so jo za svojega dobrotnika, ki tudi njihove svobodno mesto reši nevarnosti, v katero so tako nenadoma zašli.

Mestna gospoda je darovala vojski na avo račun več velikih voder starega vina, da se ž njim okrepi, ojunski, idoč na krvavo delo. S polnimi vrči v roki med vojski so uglednejši meščani nadzravljali gospodu vicebanu, njegovim gospodom častnikom in njihovi plemićki vojski, ki zatre proklete uporne kmečke pse, ki ne poznajo Boga, ne oblasti.

Stanovski vojski so z veseljem vasprijeli te zdravice, potegajoč krepko iz velikih vrčev in zaklinjajo se, da se njihove sablje napoje kmečke krvi tako, kakor se oni sedaj kmečkemu vina.

Čudo! Ti vojski, ki jih je poslal viceban pod zastavo, in oni ubogi kmetje, na katere so se dvignili stanovi z vojsko, so bili po rodu in po poklietu ter povsem — eno in isto. Ti so, kakor oni uporni kmetje, orali, kopali, mučili se na svojih posestvih, stradali ter umirali; eni so se rodili kakor plemići in svobodni kmetje, a drugi kakor sužnji gospode, in to je sedaj razlika, ki jih ločuje.

Pred večerom ob zatonu sonca je poslal viceban gospoda Nikolaja Škrleca v tabor plemićke vojske a poveljem, da naj bo vojska takoj pripravljena.

Ob tej zapovedi je nastal silen hrup in gibanje v taboru. Bobni so udarjali, trobente so glasila na vse strani. V mesto in še celo na kaptol je bilo možno čuti, da vojska odhaja; in sedaj je vse hitelo k taboru, da vidi odhod stanovske vojske.

Plemići in gospoda, nekateri peš, drugi na konjih, meščani in radovedne njihove boljše polovice, duhovniki, dijaki, učenci, otroci brez števil, — vse to se je zbralo okrog tabora, kjer so stale čete v vrstah.

Konjeniki so že sedeli na svojih konjih, da prvi odjedijo proti Božjakovini. Viceban jim je dal za vojto Kristofa Damjančiča, ki je po dolgem času zopet oblekel že ponošeno prejšnjo uniformo, sicer malo tesno, ali vendar se je krasno prilagala njegovemu močnemu, a vitkemu telesu. Pod velikim kalpakom z belo perjenico so sijale energične njegove velike modre oči, in blagi njegov obraz je dobil sedaj ves drug izraz: blažen in rešen, kakoršen mora biti poveljnik, ki se mu mora pokoravati vsakdo ter ubogati njegovo besedo.

Tudi Gita je prišla s hčerkami, da vidi odhod vojske, a največ pa, da vidi svojega zaročenca ter mu še enkrat stisne roko.

Damjančič je, opazivši jo med gledalec, izpodbodel konja ter stekel do nje, kjer jo je pozdravil po vojaško.

"Mi odlinemo takoj!" je rekel je Damjančič. "Jaz grem kakor predstraža s svojimi konjeniki."

"Čuvajte se, rotim vas!" je prosila Gita.

"Mislim bom vedno na vas," je odgovoril Damjančič.

Jelena in Magdalena sta pozorno gledali ju naoko podoba častnikova, posebno Jelena, ki ga je motrila za čudo zrelo, pametnim pogledom.

Gospe, ki so stale v Giti bližini, so si pričele šepetati ter se pomenljivo spogledovati. Gotovo so že izrekle sodbo o Damjančiču in Giti, za katero pa sedaj še ne muramo vedeti.

Ni dolgo trajalo, kar so začeli bobni močno biti. Viceban je prihajal a svojim spremstvom, jahajoč ognjevitno kobilo. Na to je bilo čuti klise častnikov in urejanje čet.

Damjančič se je aklonil s konja ter nudi roko Giti v slovo, na to pa je, potegnivši sabljo iz nožnice, odjahal skokoma vicebanu nasproti. Viceban mu je rekel nekaj besedi, Damjančič je hitro obrnil svojega konja ter se vrnil k svojim konjenikom, ki so že kakor prikovanj sedeli na svojih konjih ter čakali na povelje za odhod.

(Dalje prihodnjia.)

NOVICE IZ JUGOSLAVIJE.

DEMOKRACIJA V NEVARNOSTI!

(Na mariborskem shodu dne 31. julija t. l. je govoril sodr. dr. Korun o političnem položaju, iz katerega podajemo v sledečem glavne misli.)

Nekrvava revolucija, s katero se je l. 1918. zrušila Avstrija, ni bila povzročena samo iz nacionalno-političnih, ampak predvsem iz socialnih tendenc. V Avstriji zatržani narodi so šli v boj proti habsbursko-fevdalni oligarhiji ne samo zato, da se osvobodijo tuje plemićke nadvlade in da zavladajo sami sebi v državah, zgrajenih na osnovi široke politične demokracije, ampak predvsem zato, da razbijejo agrarno fevdalno in moderno veleposestniško spono in da pridejo široke mase kmečkoga ljudstva do zemlje. V sreću mliljonov, posebno na jugoslovanskem ozemlju, je kruta potreba po zemlji vžigala nade, da pride z razpadom Avstrije radikalna rešitev agrarne reforme. Posebno se je to upanje naslanjalo na uspehe ruske revolucije. Pa tudi avstrijski proletarijat, čeprav v manjši meri, je upal, da bo z izločitvijo nacionalnih bojev in bojev proti politični reakciji, prosta pot za dosego stopnih zmag na polju socialnega in gospodarskega razvoja v pravcu ekonomske in gospodarske enakopravnosti in zniveliranje družinskih razredov.

Take so bile nade — in te nade so hile zgodovinsko opravičene in zahteve delavskega in kmečkoga proletarijata nujne. Revolucija leta 1918, ki ne bi prinesla širokim masam politične in nacionalne svobode in ki bi šla mimo korenite rešitve agrarnega vprašanja, bi bila zgorela svoj cilj. In na tiste, ki bi revolucionarne tendence iz leta 1918. skušali s sifo udariti ali pa speljati v suho strujo, bi padla zgodovinska odgovornost, da svoje naloge niso videli in spoznali, da ciljev v revoluciji leta 1918 v bistvu niso razumeli. Pa še več! Zgodovinski razvoj bi šel preko njih, prej ali slej, kakor si zmaguje v ostrih političnih in socialnih bojih, dokler ne bodo izpolnjena pričakovanja širokih mas, ki so povzročila razpad Avstrije in ki so nosila revolucijo leta 1918.

Ob ustanovitvi naše države je izgledalo, da se bodo ta pričakovanja povečini izpolnila. V prvih tednih po razpadu Avstrije je zapihal po naših zemljah malo svobodnejši veter in iz najvišjega mesta v državi je padla težka obljuba rešitve agrarnega vprašanja. Pa silno hitro se je pojavila reakcija: meščanski razred, nosilec današnje države, je hitro spoznal nevarnost, ki mu preti, ako se uresniči revolucijonarne, čeprav skromne in nesocialistične sanje iz leta 1918. in storil je vse, da ogljuje narod za politično svobodo in za agrarno reformo. Da o socialni in gospodarski enakopravnosti niti ne govorimo!

In pri svojem delu za reakcijo je dobila kapitalistična družba pomagača: komuniste. Komunisti so, da abstrahiram od njihovih idej, a svojo taktiko, z načinom svojega boja ustvarjali vladajoči klasi lepe pretveze, pod katerimi se je zamogla razkopirati reakcija.

Taktika komunistične stranke v Jugoslaviji je bila pogrešena in za delavstvo škodljiva od prvega početka. Sovjetska vlada v Rusiji se je zavedala, da zamore vzdržati svoj režim le tedaj, če razpali revolucijo, če mogoče, po celi Evropi. Zato je zahtevala od svojih agentur v inozemstvu, da z vso silo pripravljajo politične preobrate v svojih zemljah, ni pa pri tem upoštevala ali so v posameznih državah dani predpogoji za nasilne akcije. V naši državi od prvega početka takih predpogojev ni bilo; in le ekscentrični in po vojni pačohi bolešno razpoloženi ljudje so zamogli v tako revolucijo verjeti. Zato so z vso silo delovali za njo, široke mase pa so se od mamljivih obljub rade dale preslepiti in so svojim voditeljem sledile. Pa obljubljena in pričakovana revolucija le ni hotela priti: razvoj ne dela skokov. Komunistična stranka je zato prišla v težak kritičen položaj, ali seči po dejanski ilegalni nasilni akciji ali pa zavreči svojo dosedanja taktiko in s tem v bistvu zavzeti isto

taktiko, kot jo imajo socialistične stranke. Komunistična stranka je, — vsaj v svojem velikem delu — izbrala prvo alternativno in s tem prišla na anarhistična pota.

In to priliko je počasi že prihajala reakcija pograbil a obema rokama in udarila po politični svobodi v državi, daleko preko potrebnih mej samoohrambe države.

Tako je prišel delavski in kmečki narod po triletnem obstoju države do tega, da ni ogoljufan za agrarno reformo in na nua ustava ni donesla gospodarske in socialne demokracije, ampak da stojimo danes na braniku za najprijetivnejše politične državljanske pravice.

Dasiravno nam ustava tudi v poslednjem oziru ni prinesla tega, kar imajo drugi, srečnejši narodi, četudi živijo v kapitalističnih državah, so sedaj ogroženo celo naše ustavno zajamčene državljanske pravice.

Demokracija je v nevarnosti! Mesto, da zove socialna demokracija delavski razred kot nositelja socialističnih idej, na boj za ustvarjanje socialistične družbe, vas kliče danes na boj za obrambo politične svobode in enakopravnosti. Kajti politična demokracija je predpogoj našega nadaljnjega boja!

Vlada predlaga parlamentu v sprejetje zakon o zaščiti države in večina parlamenta ga bo sveda sprejela. Vsebinska tega zakonskega načrta je za vsakega v resnici demokratskega državljanca nesprejemljiva. Državo ščitijo že določila kazenskega zakona in če so ta nepopolna, priznamo državni pravici, da jih razširi, da brani mir in red, zakonitost v državi.

Predloženi zakonski načrt o zaščiti države pa gre preko naznačenih meje. Zakon o zaščiti države bo v resnici zakon zoper vsako vlado neljubo opozicijo. Tepel ne bo samo komunistov, ampak celo — demokrate, če jih vrže Protic iz vlade. Prejudice, ki se ustvari v razveljavljenim komunističnih mandatov, je nevarno, je pa tudi protustavno.

Ampak, kaj ni samo zakon o zaščiti države, ki ogroža demokracijo v državi. Saj smo imeli že obznan, ki je predhodnica tega zakona: vse hujši je policijski duh, ki se z neznašsko silo širi po celi državi, ne brigajoč se za ustavo, nam vendar jamči nekaj pravice — te pravice se toptajo: kje je ustavno zajamčena svoboda tiska, kje zborovalna in društvena svoboda, kje osebna prostot državljanu, kje svetost njegovega stanovanja? Opozicijsko časopisje se pleni, asistira se društva, prepovedujejo zborovanja, omejuje se svobodno gibanje državljanov, državljan se izganja iz kraja v kraj, policija preiskuje hiše ob vsakem poljubnem času — mesto zakonitosti vlada nezakonitost, policijska samovolja in namesto illegalne komunistične borbe je stopila ilegalna borba vladajočega režima nad državljan!

Proti enotni fronti reakcije moramo socialisti vpostaviti enotno fronto vseh socialističnih strank v državi. Ujedinjenje vseh socialistov v eno samo stranko je nujno potrebno, drugače bo naš boj brezuspešen. Zato pozdravljamo z veseljem predstojajoče ujedinjenje, zavedajoč se, da smo z ujedinjenjem za korak bliže svojemu cilju!

Rusi in naša inteligenca ter državne službe.

(Dopis v nekem starokrajakem listu.)

Né pišem teh vrstic mogoče iz sovraštva do Rusov, kateri so res potrebni pomoči. Toda treba je pojasniti.

Mnogo je dijakov, kateri vsled gmočnih razmer ne morejo nadaljevati študij ter reflektirajo na razne državne službe. Pošiljajo prošnje na pošto, železniško ravnateljstvo itd. ter prejmejo sledeče odgovore: "Zabeležili smo vas za prihodnji tečaj," ali: "Vas mesta zasedena," ali: "Smo vam zabeležili, toda malo upanja" itd. Pošilje nekolikova prošnja in prejme odgovor: "Ako takoj ne pošljete koleka za 7 din., je prošnja neveljavna" (celo se mu zažuga, da se izterja kolek potom oblasti). In siromak si misli: gotovo je kakšno mesto, sicer bi ne zahtevali koleka, ter da rad šadnjih 28K, da ga kupi. Črez tri dni prejme odgovor, katelega odpečati s tresočo roko, jim

kedar že neki in kje bode treba nastopiti službo. Toda glej presenečenje: vas mesta zasedena.

In končno pride na isto mesto Rus, za katero si prošil že nešteto krat, dasiravno ni zmožen je zika ali pa le deloma. Ti pa čakaj!

Imel sem prijatelja, bil je Pri morem. Prosil je na različne urade za službo, toda brez uspeha. Konečno se ga je usmili priv. podjetje in mu dalo službo za mesečnih 1000.—K. Prezanjan od Italijanov, ker je ostal zvest majki Jugoslaviji, brez doma vseh sredstev je garal za to sveto. To ga je spravljalo v obli. In s težkim srem se je podal ameriki v okrilje, dasiravno pike. jo dnevniki, da vlada tam brez delje in upam, da se ga bode vendar prej usmili, kakor lastna domovina.

Konečno vprašam oblasti, kako je mogoče, da se sprejemajo v državne službe, zlasti na praktičnatska mesta zadnji čas iz Rusije prireklji Wrangleve, pranje kvalificiranih domačinov se pa brezobzirno odbijajo?

In teh večina ne dobi služb, kateri pa jih dobe pri privatnih, jih ti samo izkoriščajo z malenkostnimi plačili, tako da je sploh onemogočena eksistena. Tako se po nepotrebnem vzgaja nezadovoljstvo naroda proti mladi državi.

Svilopreja v Jugoslaviji. Poročilo se je, da znaša pridelek kokonov sviloprejk v južnih krajih letos 300.000 kg. Po poslednjih večjih, ki so dosepele iz vse države, pa računajo, da je okoli 500.000 kg kokonov. Njihova vrednost se ceni na 7 milijonov dinarjev.

Pridelovanje svile. — V državih tovarnah svile po Srbiji se delo intenzivno razvija. Do sedaj je zbranih že okrog 30 tisoč za predprij, a izgleda, da jih bo še več. Največ pridelava svile tovarna v Djevljelji, ki more postati največja tovarna v naši državi. Taka poročila "B. D."

Uboj v Rušah pri Mariboru. Na nedeljski veselici v Rušah se sprla gimnazijaki abiturient Fran Serajnik in 21-letni delavec A. Trnek. Med preprirom je Trnek sunil z nožem v Serajnikovo vrat in mu prerazal dovodno žilo. Vajed izgube krvi je Serajnik umrl. Morilec so aretirali.

Odkritje spominske plošče Podlimbarskem. V nedeljo 28. avgusta se je odkrila na slovesen način spominska plošča. Podlimbarskemu Francetu Maslju, pisatelju romana "Gospodin Franjo" v Spodnjih Lokah pri Krašnji nad Lukovico.

Železnika nesreča pri Krikan. Ravateljstvo južne železnice poroča: Dne 18. avg. je na prosti progi pri km 33.5-9 v neposredni bližini in sicer zahadno postaje Videm — Kriško skočil s tira brezovlak, prihajajoč z Dunaja, štet. 507 a tenterjem in vsami vozovi Mrtev ali ranjen ni nihče.

Volitev novega župana v Ljubljani. Naprej poročila: Izvele da bo najstarejši občinski odbor nik, g. Jeglič, od pokrajinske pravne pozvan še ta ali ga drugi teden, da skliče sejo občinskega odbora, da izvoli novega župana. Obenem bo dobil tudi odlok, da so manenem bo dobil tudi odlok, da so mandati komunističnih občinskih odbornikov, katerih je 6, razveljavljeni.

Nove tovarne municije in orožja v Jugoslaviji. Francosko-srbska družba je zaprosila vojno ministristvo za koncesijo v svrhe gradnje novih tovarnov orožja, municije in poljedelskih strojev. Družba namerava zgraditi tri velike tovarne. Vojno ministristvo namerava družbi izdati koncesijo. — Posojilo 15 milijard dobro deluje. Kanonov in pušk bode v Jugoslaviji na izbiro.

Preiskava o atentatih je dovela do ogromnih rezultatov. Nad 4000 ljudi je že aretiranih, a celim svetom: frankovei, belimi madžaroni, Albanci, pruskimi junckerji... so bili naši drugacije tako pohlevni komunisti v zvezi. Avstrija je naši policiji morala izročiti znanega frankovca Gogiharidja, stvar se širi in širi... kakor mehi, predno počti... in pokaže, da je bil... prazen mehi.

Krog 20 črnogorskih roparjev je bežalo v Italijo, "ker jim v Jugoslaviji ni obstanka in jim se ljaki nočejo več pomagati ter jih kriti." V Italiji so te ljudi, ki se zdajajo za Nikitove pristaje, s aprtimi rokami sprejeli. Blage